

BİBLİYOGRAFYA :

İbnü'l-Cezerî, *Ğāyetü'n-nihāye* (nşr. G. Bergstraesser), Kahire 1351-52/1932-33 — Beyrut, ts. (Dārü'l-Kütübü'l-İlmiyye), II, 138; İbn Hacer, *Lisānū'l-Mizān*, Haydarâbâd 1329-31 — Beyrut 1390/1971, II, 313-314; *Tehzîbü'l-luġa*, "hfs" md.; Süyûtî, *Buġyetü'l-vu'ât* (nşr. Muhammed Ebü'l-Fazl), Kahire 1384/1964 — Beyrut 1399/1979, II, 389; a.mlf., *el-Müzhir* (nşr. M. Ahmed Cāde'lmevlâ v.dğr.), Kahire, ts. (Dārü İhyâi'l-kütübü'l-Arabî), II, 454; Şevkānî, *el-Bedrü't-tâli'*, Kahire 1348 — Beyrut, ts. (Dārü'l-Ma'rifet), I, 296-297; Mahmûd Hüsnî Mahmûd, "Min mevâzi'l-halât beyne'l-Ehâfîş en-nuhât", *MMLAÜr.*, sy. 17-18 (1402-1403/1982), s. 35-54; C. Brockelmann—Ch. Pellat, "al-Akhfash", *EI²* (Fr.), I, 331.

M. YAŞAR KANDEMİR

AHFEŞ el-ASGAR

(الأخفش الأصغر)

Ebü'l-Hasen Alî b. Süleymân b. el-Fazl el-Ahfeş el-Asgar (ö. 316/928 [?])

Kûfe dil mektebi âlimlerinden.

849'da Bağdat'ta doğdu. Sa'leb, Müberrred, Fazl el-Yezîdî ve Ebü'l-Aynâ'dan ders aldı. 900 yılında geldiği Mısır'dan 912'de anırlarak Halep'e gitti, daha sonra Bağdat'a geçti ve 315 (927) yılı Şâban veya Zilkade ayında, bir rivayete göre de 316 (928) yılında orada vefat etti. Ölümü hakkında şöyle bir rivayet zikredilir: Ahfeş, devrin meşhur şair ve edibi İbn Mukle'ye giderek yoksulluk içinde bulunduğunu belirtir ve kendisine yardım etmesi için vezir Ebü'l-Hasan Ali b. İsâ ile konuşmasını rica eder. Bunun üzerine İbn Mukle vezir ile görüşerek fakihlere yapıldığı gibi Ahfeş'e de yardım edilmesini ister. Fakat vezir kalabalık bir topluluğun önünde İbn Mukle'ye hakaret ederek onu kovar. Durumu öğrenen Ahfeş âni bir kalp krizi ile ölür. Talebesi Merzûbânî'nin ifadesine göre Ahfeş, gerek rivayet gerekse nahiv ilmi konusunda pek bilgili olmadığı gibi şair de değildi. Kendisine nahiv meseleleriyle ilgili bir soru sorulduğu zaman canı sıkılır, hatta ısrarla bir şey soranı yanından kovardı. İbnü'r-Rûmî'nin onun hakkındaki hicviyeleri meşhurdur. Fakat mizahtan hoşlanan Ahfeş kendisi hakkındaki bu hicivleri kaydeder ve ezberlemeye çalışırdı. Onu kızdıramadığını gören İbnü'r-Rûmî'nin sonunda Ahfeş'i hicvetmekten vazgeçtiği rivayet edilir.

Sibeveyhi'nin ünlü *el-Kitâb*'ını şerh eden Ahfeş'in *Kitâbü'l-Envâ'*, *Kitâbü'l-Vâhid ve'l-cem'*, *Kitâbü't-Teşniye ve'l-*

cem', *Kitâbü'n-Nevâdir*, *Kitâbü'l-Cerâd*, *Kitâbü'l-Mesâ'iyye*, *Ta'likât 'alâ Kitâbi'n-Nebât li'l-Asma'*; *Dârâtü'l-'Arab*; *Kitâbü'l-Emâli* ve *el-Mühezzeb* gibi eserlerinin adlarına kaynaklarda rastlanmaktadır.

BİBLİYOGRAFYA :

İbnü'l-Enbârî, *Nüzhetü'l-elibbâ* (nşr. Muhammed Ebü'l-Fazl), Kahire, 1386/1967, s. 248; Yâkût, *Mu'cemü'l-üdebâ'* (nşr. Ahmed Ferîd Rifâî), Kahire 1355-57/1936-38 — Beyrut, ts. (Dārü İhyâi't-türâsi'l-Arabî), XIII, 246-257; İbnü'l-Kiftî, *İnbâhü'r-ruvât* (nşr. Muhammed Ebü'l-Fazl), Kahire 1369-93/1950-73, II, 276-278; İbn Hallikân, *Vefeyât* (nşr. İhsan Abbas), Beyrut 1968-72, III, 301-303; Zehebî, *A'lâmü'n-nübelâ'*, XIV, 480-482; Süyûtî, *Buġyetü'l-vu'ât* (nşr. Muhammed Ebü'l-Fazl), Kahire 1384/1964 — Beyrut 1399/1979, II, 167-168; *Keşfü'z-zunûn*, II, 1382, 1427; *İzâhu'l-meknûn*, II, 274; *Hediyetü'l-'arîfin*, I, 676; Abdurrahman Fehmi, *Medresetü'l-'Arab*, İstanbul 1304, s. 44; Sezgin, *GAS*, VII, 353; VIII, 174; IX, 161; Ömer Ferrûh, *Târîhu'l-edebi'l-'Arabî*, II, 393-394; Abdülhüseyn el-Fettî, "el-Ahfeşü's-şâgîr 'âlimün nahviyyün lem yünşifhü ehlü 'aşrih", *el-Mevrid*, X/3-4, Bağdad 1981, s. 33-66; Brockelmann, "Ahfeş", *IA*, I, 156; a.mlf.—Ch. Pellat, "al-Akhfash", *EI²* (Fr.), I, 331.

İNCİ KOÇAK

AHFEŞ ed-DİMAŞKÎ

(الأخفش الدمشقي)

Ebü Abdillâh Hârûn b. Mûsâ b. Şerîk et-Taġlibî ed-Dîmaşkî (ö. 292/904)

Kıraat âlimi.

201 (816) yılında doğdu. Kıraatî arz ve semâ yoluyla Abdullah b. Zekvân ve Hişâm b. Ammâr'dan öğrendi. Ebü Müshir el-Gassânî ile Sellâm b. Süleyman el-Medâinî'den hadis rivayet etti. Şam'da yaşadığı ve uzun süre Bâbülcâbiye'de "şeyhü'l-kurrâ" unvanı ile kıraat öğretti. Bundan dolayı Ahfeşü Bâbilcâbiye diye anıldı. Arap dili ve edebiyatında özellikle kıraat-ı seb'a ve garîbü'l-Kur'ân konularında derin bilgi sahibiydi. Kıraat imamı İbn Âmir'in râvisi İbn Zekvân tarihinin en önde gelen mümesillerinden biri olup Şam'da ahfeş lakabıyla anılanların da sonuncusudur.

Kendisinden kıraat öğrenen ve riyayette bulunanlar arasında, başta Muhammed b. Nusayr b. Ca'fer b. Ebü Hamza olmak üzere, İbrâhim b. Abdürrezzâk, İbn Şenebûz, Muhammed b. Nasr el-Ahrem, Ebü'l-Hasan b. Esrem, Ebü Bekir b. Futays, Ebü'l-Kâsım et-Taberânî, İbnü'n-Nâsih, İbn Zekvân el-Balebekkî ve Ebü Bekir en-Nakkâş gibi âlimler anılabilir.

Kaynaklarda kıraat ve Arap dili konularında eserleri olduğu kaydedilmekte ise de bugüne kadar bunlara rastlamak mümkün olmamıştır.

BİBLİYOGRAFYA :

Yâkût, *Mu'cemü'l-üdebâ'* (nşr. Ahmed Ferîd Rifâî), Kahire 1355-57/1936-38 — Beyrut, ts. (Dārü İhyâi't-türâsi'l-Arabî), XIX, 263; Zehebî, *Ma'rifetü'l-kurrâ*, Kahire 1969, I, 200; a.mlf., *A'lâmü'n-nübelâ'*, XIII, 566; İbnü'l-Cezerî, *Ğāyetü'n-nihāye* (nşr. G. Bergstraesser), Kahire 1351-52/1932-33, II, 347; Süyûtî, *Buġyetü'l-vu'ât* (nşr. Muhammed Ebü'l-Fazl), Kahire 1384/1964 — Beyrut 1399/1979, II, 320; Dâvudî, *Tabakâtü'l-müfessirin* (nşr. Ali Muhammed Ömer), Kahire 1392/1972, II, 347.

EMİN IŞIK

AHFEŞ el-EKBER

(الأخفش الأكبر)

Ebü'l-Hattâb Abdülhamîd b. Abdilmecîd el-Ahfeş el-Ekber (ö. 177/793)

Arap dili âlimi.

Kays b. Sa'lebe oğullarının âzatlısıdır. Ahfeş lakabıyla tanınan dilcilerin ilki olduğu için "yaşça en büyük" anlamında el-Ekber sıfatıyla anıldı. Ebü Amr b. Alâ'dan ders aldı. Kendisinden de Sibeveyh, Kisâî, İsâ b. Ömer, Yûnus b. Habîb ve Ebü Ubeyde Ma'mer b. Müsenâ ders aldılar. Kaynaklarda müttaki ve sözüne güvenilir bir âlim olarak zikredilen Ahfeş'in Arap diline en büyük hizmeti, bedevî kabileler arasında dolaşarak lehçe araştırmaları ve derlemeler yapmış olmasıdır. Arap edebiyatında, kasideleri bir bütün olarak şerhetme geleneği yerine, her bir beyti ayrı ayrı ele alıp şerhetme yeniliği Ahfeş el-Ekber'e nisbet edilmekle beraber kaynaklarda herhangi bir eserinden söz edilmemektedir.

BİBLİYOGRAFYA :

Sirâfî, *Ahbarü'n-nahviyyin el-Basriyyin* (nşr. F. Krenkow), Paris 1936, s. 40, 48, 52; İbnü'l-Kiftî, *İnbâhü'r-ruvât* (nşr. Muhammed Ebü'l-Fazl), Kahire 1369-93/1950-73, II, 157-158; İbn Hallikân, *Vefeyât* (nşr. İhsan Abbas), Beyrut 1968-72, III, 301; İbn Taġrıberdî, *en-Nücmü'z-zâhire*, Kahire 1956 — Kahire 1383/1963, II, 86-87; Süyûtî, *Buġyetü'l-vu'ât* (nşr. Muhammed Ebü'l-Fazl), Kahire 1384/1964 — Beyrut 1399/1979, II, 74; Tâhâ er-Râvî, *Târîhu 'ulûmi'l-luġati'l-'Arabîyye*, Bağdad 1949, s. 79; Sezgin, *GAS*, IX, 48-49; Ömer Ferrûh, *Târîhu'l-edebi'l-'Arabî*, II, 118-119; Brockelmann, "Ahfeş", *IA*, I, 156; a.mlf.—Ch. Pellat, "al-Akhfash", *EI²* (Fr.), I, 331.

İNCİ KOÇAK